

Козак Ірина Борисівна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Науковий керівник:

доцент кафедри кримінального права
і кримінології юридичного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка, кандидат юридичних
наук **Сень І. З.**

ЮРИДИЧНИЙ АНАЛІЗ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ СКЛАДІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ. 111-1 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Внаслідок повномасштабної збройної агресії росії та введення особливого режиму воєнного стану на всій території України, питання «колабораційної діяльності» стало актуальним в реаліях сьогодення.

Тема колабораціонізму довгий час відносилася до заборонених сюжетів радянської історіографії. Проте варто зазначити, що ще до загострення збройного конфлікту в науковій доктрині та на законодавчому рівні намагалися визначити поняття «колабораційної діяльності» та обґрунтувати відповідальність за таке кримінально-протиправне діяння. Загалом було запропоновано п'ять законопроектів, які мали б визначити зміст терміна «колабораційна діяльність» та встановити кримінальну відповідальність за колабораціонізм. Реалізувати зазначене пропонувалося двома способами: доповненням ст. 111 Кримінального кодексу України (далі – КК України) самостійною формою державної зради – «колабораціоністська діяльність», або ж встановленням кримінальної відповідальності за колабораціонізм в новій нормі – ст. 111-1.

Вважаємо, що саме внаслідок терористичного нападу держави-агресора, загострилася проблема відповідальності колаборантів, що сприяли йому. І саме це спонукало Верховну Раду України вжити заходів щодо нормативного врегулювання кримінальної відповідальності за колабораціонізм.

Так, пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» вказує на те, що колабораціонізм як явище підриває національну безпеку України та становить безпосередню загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності, конституційному ладу та іншим національним інтересам України, тому повинен тягнути за собою відповідальність, встановлену законом. Крім того, постконфліктне врегулювання неможливе без відновлення справедливості та обмеження ряду прав осіб, причетних до колабораціонізму, що можливо вирішити виключно законом [1].

15 березня 2022 року в Україні набрав чинності Закон № 2108-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність». Цим Законом Кримінальний кодекс України було доповнено новою статтею 111-1

«Колабораційна діяльність», якою визначається відповідальність за співпрацю громадян України з ворогом з метою забезпечення інтересів держави-агресора.

В Офісі Генерального прокурора зазначили, що перший обвинувальний акт за вчинення колабораційної діяльності (ст. 111-1 Кримінального кодексу) був направлений до суду 30 березня 2022 року. Досудовим розслідуванням встановлено, що мешканець м. Краматорська записав на мобільний телефон відео, у якому заперечував здійснення збройної агресії РФ проти України та публічно закликав громадян до підтримки незаконних рішень і дій держави-агресора. У подальшому він виклав запис на власну сторінку у соціальній мережі TikTok.

Формами вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111-1 КК України, є публічне заперечення здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України та публічні заклики до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації, співпраці з державою-агресором. Цей кримінальний проступок вчиняється у формі активної поведінки – дії: публічного заперечення чи публічних закликів. При цьому ознака публічності визначена в Примітці 1 до ст. 111-1 [2].

У ч. 2 та ч. 5 ст. 111-1 КК України відповідальність передбачена для тих, хто добровільно займатиме посади у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора. Якщо посада, яку особа зайняла добровільно в незаконному органі влади, не передбачає виконання організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, то таке кримінальне правопорушення потрібно кваліфікувати за ч. 2 ст. 111-1 КК України. Також в ч. 7 встановлено кримінальну відповідальність за зайняття посад у незаконних судових і правоохоронних органах. М. І. Хавронюк, стверджує, що посада в незаконних судових або правоохоронних органах – це посада хоча б в одному із таких органів, що створений під час окупації, яка передбачає діяльність як судді, або як працівника правоохоронного органу (у розумінні ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів»). Як зазначає вчений, зайняття посади помічника судді, судового розпорядника, іншої посади в апараті суду, прокуратури тощо необхідно кваліфікувати за ч. 2 ст. 111-1 КК України як зайняття посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій [3].

В ч. 3 аналізованої статті законодавцем визначена відповідальність за здійснення антиукраїнської пропаганди у закладах освіти, що вчиняється з метою: сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України. Також у ч. 3 ст. 111-1 КК України встановлено відповідальність за вчинення дій, спрямованих на впровадження стандартів освіти держави-агресора в закладах освіти.

Відповідальність за ч. 4 ст. 111-1 КК України настає за так звану економічну співпрацю з ворогом у вигляді передачі матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та (або) збройним чи воєнізованим формуванням

держави-агресора, та (або) провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території.

Так, Вироком Путивльського районного суду Сумської області у справі № 584/313/22 (провадження № 1-кп/584/118/22) від 27.05.2022 встановлено вину Особи_1 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 111-1 КК України. За змістом мотиваційної частини вказаного судового рішення стає зрозумілим, що громадянин України Особа_1, достовірно знаючи про перебування збройних формувань та окупаційних військ російської федерації на території села Юр'єве, підтримуючи збройну агресію російської федерації проти України, діючи умисно, добровільно вступив в контакт з представниками збройних, воєнізованих формувань держави-агресора. Особа_1 повідомив, що має спеціальні технічні знання, навички у сфері ремонту легкових та вантажних транспортних засобів, а також відповідне приміщення, обладнання та інструменти для проведення ремонтних робіт, і на прохання представників держави-агресора оглянув військову техніку військовослужбовців збройних сил російської федерації, яка вийшла з ладу під час руху по території України. В ході діагностики Особа_1 встановив причини несправності та, в подальшому, особисто, добровільно та з власної ініціативи, використовуючи належне йому обладнання та інструменти, здійснив ремонт військової техніки держави-агресора [4].

Варто зазначити, що в мотивувальній частині судового рішення акцентувалася увага саме на добровільності вчинення кримінально-протиправних дій Особою_1. Вважаємо, що у випадку застосування до Особи_1 психічного чи фізичного примусу з метою надання цим громадянином матеріальних ресурсів, питання про кримінальну відповідальність Особи_1 слід вирішувати відповідно до ст. 40 КК України.

В ч. 5 ст. 111-1 передбачено ще одну форму колабораціонізму, як-от: участь в організації та проведенні незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території та публічні заклики до проведення таких незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території.

Частиною 6 ст. 111-1 КК України передбачено відповідальність за організацію та проведення заходів політичного характеру, здійснення інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією, спрямованих на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань та/або на уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України, а також за активну участь у таких заходах. Що розуміється під заходами політичного характеру – частково визначено в п. 2 Примітки до ст. 111-1.

Частиною 7 ст. 111-1 КК України встановлена відповідальність за участь у в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або в збройних формуваннях держави-агресора чи надання таким формуванням допомоги у веденні бойових дій проти Збройних Сил України.

Отже, проведений аналіз складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.111-1, дає можливість зробити висновок, що сьогодні в Україні проблема кримінально-правової протидії колабораціонізму нарешті отримала

законодавче вирішення. Вказана стаття складається з 8 частин та примітки з 4 пунктами. Кожна частина ст. 111-1 КК України передбачає окремі форми колабораційної діяльності. Проаналізовані норми важливі та необхідні, проте потребують певного вдосконалення, що є перспективою наступних досліджень.

Список використаних джерел

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/559222>.

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

3. Хавронюк М. Кримінальна відповідальність за колабораціонізм. Аналіз статті про колабораційну діяльність із серії науково-практичних коментарів Миколи Хавронюка про зміни до Кримінального кодексу, прийняті під час воєнного стану. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/kolaboratsijna-diyalnist-nova-stattya-kryminalnogo-kodeksu/>.

4. Вирок Путивльського районного суду Сумської області від 27. 05. 2022 у справі № 584/313/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104534680>.

Кривонос Дарина Володимирівна,
аспірант Національної академії
внутрішніх справ

СПІРНІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯ З ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) МАЙНА, ОДЕРЖАНОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Норма про кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, у Кримінальному кодексі України зазнала змін у зв'язку з прийняттям 6 грудня 2019 року Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Внесеними змінами законодавець спробував наблизити диспозицію статті з легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, до загальноновизнаних сучасних світових стандартів протидії відмиванню активів злочинного походження.

Мета таких змін, перед усім, зробити акцент на необов'язковості доведення предикатного злочину, в результаті вчинення якого було одержано майно, що є предметом легалізації, та на достатності наявності фактичних обставин, які свідчать про його одержання злочинним шляхом. Крім того, законодавець зменшив необхідний та достатній ступень усвідомлення особою того, що одержане майно є результатом вчинення протиправного діяння для можливості кваліфікувати дії особи, як легалізацію (відмивання), передбачивши у диспозиції норми формулювання «особа знала або повинна була знати, що таке майно одержано злочинним шляхом».

Не дивлячись на внесені у вказану норму відповідні зміни, проблема можливості кваліфікації певного діяння як легалізацію (відмивання) майна,